

VII.

Kirkernes Tilstand i Fuglse og Musse Herreder
1586.

Da der under 6te Juni 1586 var udgaaet kongelig Befaling til alle de Lensmænd, der havde gejstlig Jurisdiction, om at undersøge de dem underliggende Kirkers Tilstand og afgive Indberetning om samme¹⁾, tilskrev Lensmanden paa Aalholm Provsterne i Fuglse og Musse Herreder følgende Brev:

Min wenlig Helsen nu oc altid met Gud forsendt. Kierre wenner, nest min wenlige tacksigelse for alt got, huilcket at forskyldte ieg wil gierne findes willig. Giffuendis Eder wenligen at wide, at ieg haffuer bekommit Kong^e Matt^s, min Naadigste Herres, breff oc beffalning, tilholdendis meg at skulle begiffue [meg] til alle oc saa mange kyrcker, her wdj mit leen liggendis, oc met flid deris Indkompst, Bygfelding oc anden Breck at skulle forfare, oc det paa clare Register at optegne, efftersom i sielff aff Kong^e Matt^s breff kand forfare. Oc effterdi att ieg formedelst Kong^e Matt^s loulig forfald icke sielff kand were til stede samme kyrcker at besøge oc deres gaffn oc bedste at ramme oc wide: Da er min wenlig bøn til Eder, ati wille findis wbesuerede oc met mine Tienere omdrage oc besøge alle de kyrcker her wdi mit Leen liggendis. Oc atj aldelis wil haffue Eder effter Kong^e Matt^s Breff at rette, wed Puncter oc Artickler at opskriffue huer kyrckes indkomst, saa oc hues fraa hende kommen er aff hendis Rettighed, oc huem det haffuer oc bruger; oc saa Mangel, Breck oc Bygfelding, saa oc arm^{od}, hos huer Kyrcke, oc det wnder Eders Segel oc breff clarligen meg tilskicker, huor effter ieg kand haffue meg at rette, effter som i wille forsuare oc bekiende.

¹⁾ Se Danske Kirkelove, II, 401—2.

Giører nu wdj, som ieg troer Eder. Jeg wil tiene Eder igien, huor ieg kand, oc wil her met beffale Eder Gud Almetigste. Aff Aalholm den 29. Julij Aar 1586.

Hack Wlstand.

Udskrift: Erlige oc wellerde Mend, Her Jørgen Christiensen, Sognepræst i Østoftte Sogne, oc Her Laurits Jørgensen i Mariboe, oc Prouster i Fuelseherrit oc Mosseherrit, mine synderlige gode wenner.

Som Følge af denne Opfordring foretog de nævnte Provster i Forening med Lensmandens Fuldmægtig en Undersøgelse af Kirkernes Tilstand, hvis Resultat for Fuglse Herreds Vedkommende foreligger i en af Provst Jørgen Christiensen forfattet omhyggelig Synsberetning, der er indført i hans Kopibog i Karen Brahes Mnsr. 280, under følgende Titel:

Een Aasiun oc Grandskning paa Fuelse oc Mosse Herritz kyrckers i Loland Heffd, Bygning, Bygfeldning oc Brøsthefftigt anden Mangel oc Breck. Item om samme Kyrckers Indkomst, Effne oc Forraadt til deres Bygnings forhielpning, siunt oc seet, grandskit oc forfarit efter Erlig oc welbyrdig Hack Wlstands, Stigs Leensmands, breff oc beffalning, wed Rasmus Jørgensen, Scriffuer paa Aaleholm, Jørgen Christiensen oc Laurits Jørgensen, præster oc prouster wdj samme Herreder, wdj Augusti Manet, Aar M. D. lxxxvj.

(Vi indskrænke os her til at meddele, hvad der findes anført om Bursø, Krønge og Rødby Kirker, af hvilke den første var den slettest, og den sidste var den bedst vedligeholdte Kirke i Fuglse Herred).

Bursøe Kyrcke.

Indkompst.

Tienere oc Landgilde — inted.

Jordskyld aarlig — j pund byg.

Item wdj ij aar — xxi sk^{er} byg, det tredie aar inted.

Almissee korn — inted.

Aff Chrisme ¹⁾ Ager — xij β.

Om forryct oc fraakommit.

Hans Pouelsen oc Rasmus Knudsen, Kyrckerueriæ, bekiende, at der er kommen fraa Bursøe kyrcke iij pund skyld, effter som kyrckebogen indeholder, som er paa Aaleholms Slott, oc at samme Godtz skulde were kommen til de Gøyer paa Kiestrop i Fuelse Herrid.

Bygfeldig oc Brøsthafftig.

Denne Kyrcke er møgit arm, gandske oc aldelis Bygfeldig oc Brøsthafftig paa Mur, Tag, Bielcker, Sparrer, Klockehuset, Wobenuset, Kyrkelofft, Stole, Altarkleder, Liusestager, Kiste oc Skaff att foruare wdj Kyrckens Kalck, Disk oc Messe kleder etc. etc. Oc skal denne Kyrcke icke komme til sin rette Bygd og Heffd met hundrede dalers bekostning oc mere.

Om Forraad.

Kyrcken haffuer wdj forraad aff egen indkomst — xviiij daler.

Item noch — xxxiiij daler, som Sognemende haffuer seg met scriffteligen forplictete at wille forhielp til Kyrckens Bygning. Oc haffuer Sognepræsten Her Anders Maas breffuit wdj Antuord, lydendis ocsaa om det, forryct er.

Krøinge Kyrcke.

Der Erlig oc welbyrdig Hack Wlstands Tienere met Prousterne besøgte denne Kyrcke, da berette Erlig oc welbyrdig Morten Wenstermands Foget, Mats Hendricksen, wdj sin Hosbondis frauertelse, at hand viste icke til wisse, huad helder w. Morten Wenstermand haffde Jurisdiction

¹⁾ Chrisma, den indviende Salve, der i den katholske Tid anvendtes ved kirkelige Handlinger.

oc Rettighed til Krøinge Kyrcke eller ey. Dog bekiende hand, at Morten oppebar Kyrckens Indkompst, Landgilde oc andit, lod bygge paa Kyrcken, sætte sielff Kyrckeuæriæ. Item giffuer icke Studij penninge. Oc at Lensmanden, welbyrdig Hack Wlstand, haffde kun hørd it Regenskaff aff denne Kyrcke, om hannem ellers ret mindis, siden Morten fick Krøinge Byrck. Effter saadan Beretning oc leylighed bleff denne Kyrcke wbesøgt oc wbeseet, paa widere beskied aff Øffrighedt.

Røddy Kyrcke.

Indkomst.

Landgilde aarlig — j pund byg.
 Jordskyld aarlig — j pund byg.
 En Eng skylder aarlig — v marck.
 Almisse korn — j pund byg.
 Item it Hus skylder — iij daler.

Bygffeldig.

Først it lofft wdj Klocketornit. Der til wil Bielcker ij, xiiij alne huer, oc Ege flæle Sauskorne wngeferlig ij tylt, styckit wed xij alne lange, tycke som iij fingre, be-tingede huer stycke ij marck.

Torngulffuit skal forhøyes oc legges met Steen.

Item Taget synden oc westen paa Taarnet wil aff-tages oc forbedres med Letter oc Steen.

Item Pillerne paa Taarnet behøffuer forbygning.

Item wobenuset behøffuer hielp paa Letter, Tag, Gulff.

Item fattes nogle dæler wnder ousboren¹⁾.

Item kyrcke porten wil forbygges oc ferdiges, oc giøres en ny port.

¹⁾ Saaledes staar der tydelig nok, og Ordet forekommer oftere i disse Syn. Saaledes hedder det f. Ex. om Holeby Kirke: »Item er brøst paa Klæningen wnder Ousborene«.

Om Forraadt.

Denne Kyrcke haffuer wdj forraadt lxxvij marck. Oc effterdi mand bør at lade den christen Øffrighed wide huer Kyrckes¹⁾ oc Leylighed, da giffuer wij wnderdanigsten tilkiende, at denne [Kyr]ke er meesten wed god Bygning oc Heffd, wden, oc wel pryd[et inden] formedelst fromme oc forsichtige Stigs Lensmends forsiun, s[om haff]uer betenckt denne stedts leylighed: At Rødby oc Rødby ha[ffuen] er almindelig Rigens Feriested, huor mange Tydske oc Danske, [ædel] oc wædel, ja end ocsaa Stormectige Herrers oc Potentaters [Tienere] kommer ind wdj Danmarcks Rige, oc drager den samme w[ei wd oc] forarsages wnderstundem at ligge børsløs, søger Kyrcken Huorfaar denne Kyreke er formedelst øffrigheds forraad sin [egen] indkomst oc Almuens Hielp kommen til nogen god heffd oc by[gning], som faare berørdt er, oc haffuer wnderstundem faaijt nogen [be]hielpning aff Ringzebølle Kyrckes Indkomst, oc wil end nu her effter skiee (huilckit wij faaregiffue paa wor gunstige [Øff]righeds gode behage) om Rødby Kyrcke skal holdes wed sin [mact] oc heffdt, som begyndt er, til Guds oc Danmarcks Riges ære.

Synet slutter med en Række Bemærkninger og Forslag fra Provsterne. Saaledes klage de over, at en Del af Kirkegaardene kun vare hegnede med Tjørn, der ikke kunde hindre, at Svin brød ind og omrodede Gravene; hvorfor de bede om, »at den christne Øffrighed vilde overveie og betænke saadan Lejlighed, at christne Menneskers Lig og Grave maatte blive med Fred og Ærlighed, som det bør sig«. Hvad den Jordskyld, som tilkom Kirkerne, angaar, bemærkes, at det voldte Forstyrrelse i Regnskabet, at Jordskylden kun ydedes i to Aar, men i det tredie ydedes intet. Flere Jorder vare satte for en altfor lav Afgift til Skade for Kirkerne. Da Jorderne laa

¹⁾ Noget af Papiret er hensmuldret i Randen.

spredte paa forskjellige Steder, skete det let, at noget af dem blev frapløjet, og flere Stykker gik rent tabt. Derfor burde der holdes ordentlig »Aasyn og Granskning paa Kirkens Stygejorde¹⁾, hvor megen den er, item stenes og stables«. Endvidere klages over, at »naar nogen Kirke behøver nogen mærkelig Forbygning, da vægrer en Part Kirketjenere Kirken Hjælp og Bistand, saa de ville ikke age Kirken en Ægt til Vilje efter Sten, Kalk og anden Behøring, men Kirkeværgerne maa bekoste mange Penge paa Vognægt. Item en Part Sognefolk og Husfolk ere fast uvillige at hjælpe Kirken en Dags Arbejde eller to, hvorudover Kirkerne komme understundom udi stor besværlig Bekostning. Om den fromme og christne Øvrighed vilde ogsaa dette betænke og overveje, Kirkerne til Gavn og Bedste.« »Kirkeværgerne klage almindelig og haardelig paa dem, som ere Kirkerne Gjæld skyldige, at de skal uddele²⁾ Kirkernes Gjæld med stor Umage og Besværing, og lide derfor Had og Avind, og end stundom Trusel og Undsigelse, mere nu end som tilforn er sket udi Laaland. Item klage de ogsaa, at Almuen mangesteds af stor Grovhed og Ugudelighed vil ikke lade ringe for deres Lig, paa det Kirken skal ingen Ligpenge bekomme. Item en Part ogsaa fordriste sig at grave Ligene ned, førend enten Præsterne eller Kirkeværgerne blive tilspurte. At den christne og gudfrygtige Øvrighed vilde for Guds Æres og Kirkens Gavns Skyld finde der nogen Raad til, at Kirken maatte bekomme sin Gjæld uden alt for strængt Delemaal, og sine Ligpenge uden saadan Modvillighed.« Endelig gjøre Provsterne Forslag om, hvorledes de mere velhavende Kirker i Fuglse og Musse Herreder kunde komme de fattige til Hjælp med Laan, for at deres Bygfældighed kunde blive afhjulpen.

¹⁾ Vistnok det samme som Stug eller Stuf Jorder, særlige Jordstykker.

²⁾ Ellers plejede man at sige »inddele«, d. e. inddrive ved Rettergang.